

**Høgskulen
på Vestlandet**

BACHELOROPPGAVE

**Alkoholens meningssskapende og kontekstuelle funksjoner
blant ungdom med ulik sosial bakgrunn**

**Alcohol's meaningful and contextual functions among adolescents with
variable social backgrounds**

Sosiologi – ungdomssosiologi 15

S0590

Institutt for samfunnsfag

23. mai 2017

Selve teksten: 7583. Hele oppgaven: 8757

Kandidatnummer 209

AV ELLEN OFTEDAL SCHWENCKE

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jfr. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Abstract

In this thesis I have used two different studies to discuss the relationships between social background and alcohol use among Norwegian adolescents. In the discussion of this relationship, I have used theory based on socialization, Pierre Bourdieu and Émile Durkheim to explain the association between parental socio-economic status and adolescent drinking. Adolescent drinking in Norway appears to be related to parental influences, cultural norms, and the meaningful function alcohol has in the construction of their identity. These factors will vary according to their social background. In some social contexts, for example “russetiden”, the social background is of less importance when drinking.

Forord

Å skrive denne oppgaven har vært krevende, men uten tvil veldig spennende. Å dykke inn i litteratur om alkohol og ungdomskultur, og nesten drukne, skaper en mestringsfølelse når man endelig er på overflaten med en ferdig oppgave.

Ettersom alkohol er et kjent og brukt middel i mine omgivelser, har diskusjon med andre om dette temaet gjort prosessen morsom og gitt oppgaven nye vinklinger. Takk for interessante samtaler!

En stor takk rettes til:

- Veileder Roger Hestholm for nyttig diskusjon og gode tilbakemeldinger.
- Familien og vennene mine som gir meg selvtillit og alltid har tro på meg.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	4
1.1 Tema og problemstilling.....	4
1.2 Oppgavens begrensninger	5
1.3 Begrepsavklaring	5
1.4 Litteraturutvalg	5
2 Teori: strukturelle, kulturelle og kontekstuelle forhold	6
2.1 Sosialisering	6
2.2 Pierre Bourdieu.....	6
2.3 Émile Durkheim	7
2.4 SES og alkoholbruk.....	7
3 Drøfting: alkoholens meningskapende og kontekstuelle funksjoner	9
3.1 Betydningen av økonomisk- og kulturell kapital.....	9
3.2 Foreldre – ”gjør som jeg sier, men også som jeg gjør”	10
3.3 Alkohol = problemer?	12
3.4 De mange sidene av <i>sosial bakgrunn</i>	13
3.5 Alkohol og dens mening	14
3.6 Alkohol som kulturell markør.....	17
3.7 Sosial kontekst	18
3.8 Russetid – ritualer og fellesskap	20
4 Avslutning	21
5 Litteraturliste	23

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Det er ingen tvil om at alkohol er et utbredt rusmiddel i ungdomstiden. 49 prosent av norske 15-16 åringer har drukket alkohol i løpet av de siste 12 måneder, et tall som også har sunket betraktelig siden starten av 2000-tallet (Skretting, Bye, Vedøy & Lund, 2016: 33). Men vi ser at når norsk ungdom først drikker, drikkes det relativt store kvantum (ibid.).

Tenåringsdriking er en del av det vi kan kalle ungdomssosialiteten (Øia & Strandbu, 2010). Du finner det blant sosiale aktiviteter, hyggelig samvær og flørt, men kanskje mest på ”helgefylla”, der målet ofte er å bli full. Som mange andre samfunnsvitere, anser Pape (1996) alkohol som et middel unge bruker for å overskride barndommen og bevege seg mot voksen alder. Vi kan dermed se denne prosessen som en slags passasje til voksen alder, hvor ungdom gjennom bruk av alkohol forlater en barndom strukturert av foreldrenes normative krav og beveger seg inn i det som er et slags grenseområde mellom barn og voksen (Demant, 2007; Furlong & Cartmel, 2007).

Alkoholen representerer også risikofaktorer for medisinske og sosiale skader, både akutte og kroniske (Pedersen & Waal, 1996). I følge Folkehelseinstituttet (2016) er alkohol det vanligste rusmiddelet som medvirkende faktorer ved mange skader, spesielt som en risikofaktor i trafikken. For ungdom er imidlertid ikke hovedrisikoen av alkoholkonsum knyttet til noen langsiktig helseskader, men de sosiale skadene. Dette kommer av vårt ”fuktige” drikkemønster - sjelden, men mye av gangen – som gjør at de kroniske medisinske skadene minker i forhold til sannsynligheten for involvering i vold eller deltagelse i andre risikable aktiviteter (Pedersen & Waal, 1996; Furlong & Cartmel, 2007). For ungdom blir spesielt utrygghet og brudd i den sosiale samhandlingen også viktige risikofaktorer (Pedersen & Waal, 1996).

Men alkohol er mye mer enn sosial marginalitet og helseskader. For de fleste, og trolig ungdom rundt om i Norge, handler alkohol og fylla om glede, om å få det sosiale på gli, om stil, om normen og kulturen deres (Pedersen, 2015a). Det er ingen tvil i mye sosiologisk litteratur om at sosial bakgrunn har betydning for menneskets roller, normer, verdier og valg (Aagre, 2003). Det ligger åpenbart mange strukturelle føringer bak alkoholens popularitet blant ungdom. Jeg vil derfor påstå at den sosiale bakgrunnen kan brukes som en meningsfylt kategori når vi undersøker norsk ungdoms alkoholvaner.

Problemstillingen min blir dermed som følger: **hvilke sammenhenger er det mellom sosial bakgrunn og alkoholbruk hos norske ungdommer?**

1.2 Oppgavens begrensninger

Selv om det er interessant å se om alkoholbruket til ungdommene har noen sammenhenger med andre narkotiske stoffer, er det i denne oppgaven ikke meningen å gå noe dypere inn på alkoholisme, misbruk av andre rusmidler eller psykiske vansker som følge av alkohol- og rusmiddelbruk enn de generelle konsekvenser av alkoholbruk. Det går også utover omfanget av denne oppgaven å presentere og drøfte alle relevante faktorer som forklarer ungdoms alkoholvaner. Det er nettopp sammenhengen mellom sosial bakgrunn og alkoholbruk jeg ønsker å drøfte, uten å gå dypere inn på alle grunner til at ungdom drikker. Kunnskap og forståelse om sammenhengen mellom sosial bakgrunn og alkoholbruk hos ungdom, kan bidra til å kaste lys over mer allmenne aspekter ved ungdoms alkoholvaner og drikkekultur.

1.3 Begrepsavklaring

Ungdomstid er en overgangsfase som kan defineres på mange måter ut fra ulike forståelser og kriterier. Jeg ser i denne oppgaven ungdom som synonymt som tenårene. Jeg vil i hovedsak ta for meg ungdom mellom 13-19 år, hvor flesteparten er elever på ungdomsskole og videregående. Fordi det vil være variasjoner i når ungdommene drikker, hvor mye de drikker og hvor de drikker ut fra hvor gamle de er, vil jeg i oppgaven konkretisere alder både i statistikk og forskningen jeg legger frem.

I engelskspråklig litteratur og forskning møtes begrepet *SES* (socioeconomic status), en forkortelse jeg har valgt å bruke for "socioøkonomisk status" i denne oppgaven. I forskningen jeg presenterer vil jeg legge frem hvilke indikatorer forskeren har brukt for å måle SES, ettersom dette kan variere og kanskje ha innvirkning på resultatene.

1.4 Litteraturutvalg

Oppgaven er bygd opp med grunnlag i et litteraturstudie som er en systematisk gjennomgang av litteraturen rundt min valgte problemstilling. En slik metode krever tillit til de ulike forfatterne, samtidig som man leser det som blir presentert med et kritisk blikk. I arbeid med litteraturen har jeg vært bevisst på at forfattere og forskere former tekst og resultater med deres egne tolkninger. Jeg har derfor valgt å benytte meg av en stor mengde litteratur med

ulike forfattere for selv å tolke og drøfte det komplekse samspillet mellom sosial bakgrunn og alkoholbruk. Litteraturen jeg har brukt sier noe om eller forklarer ungdomstid som livsfase, alkohol som rusmiddel og sosialt stoff, ulike drikkekulturer, sammenheng mellom SES og alkoholbruk, og mer generelle sosiologiske begreper og teorier for å drøfte forskningsfunn ut fra et sosiologisk perspektiv. Spesielt forskningen og litteraturen til Willy Pedersen og Hilde Pape har vært viktig for oppgavens dybde og helhet. De er begge anerkjente forskere på alkohol og søker ofte etter årsaksforklaringer innen sosioøkonomiske og kulturelle forhold, men de har også ulike tilnærminger og resultater.

2 Teori: strukturelle, kulturelle og kontekstuelle forhold

Oppgavens teorigrunnlag bygger på begrepet *sosialisering*, teoriene til Pierre Bourdieu og Émile Durkheim, og to studier som viser sammenheng mellom SES og alkoholbruk hos ungdom. Som det sammensatte begrepet *sosial bakgrunn* er, kreves det både forskjellige teorier og studier for å drøfte de ulike mekanismene som kan forklare ungdoms alkoholbruk.

2.1 Sosialisering er en livslang prosess som gjør at vi tilpasser oss samfunnet (Martinussen, 2012: 37). Sosialisering er et viktig begrep i denne oppgaven spesielt i form av at ungdom er eksponert for mange viktige rollemodeller for alkoholbruk (Pape, 1996), og at det er gjennom sosialisering man blir preget av *sosial bakgrunn*. Primærsosialiseringen, eller oppdragelsen, er den første og grunnleggende fasen i sosialiseringprosessen (Martinussen, 2012). Den er viktig i de første leveårene og familien står sentralt i å føre individet inn i samfunnsrollene (ibid.). Foreldre kan spille ulike roller i utviklingen av alkoholmønstre hos barna og samhandlingsformer mellom foreldre og barn i familien er viktige for både måten de unge bruker alkohol og mengden. Men familien er ikke de eneste som setter grenser og skaper trygghet for individet. Slekt, venner, naboer, skole og fritidsaktiviteter, også kalt sekundærsosialisering, sosialiserer oss inn i bestemte kulturelle fellesskap og skaper de meningsrammer vi handler innenfor gjennom hele livet (Øia & Strandbu, 2010; Aagre, 2003).

2.2 Pierre Bourdieu (1930-2002) var en fransk sosiolog som var opptatt av å forklare hvordan sosialiseringen skaper forskjeller mellom sosiale klasser og andre samfunnsgrupper (Wilken, 2008). Han er kjent for sitt kapitalbegrep, som han definerer som *knappe ressurser* som det er konkurranse om blant individer og grupper i samfunnslivet (Aakvaag, 2008). Kapital gir *makt* i egenskap av å være en ressurs som kan brukes til å oppnå fordeler i det

sosiale livet, og er ulikt fordelt mellom individer og grupper i samfunnet (ibid.). Han presenterte tre selvstendige og teoretiske hovedformer for kapital; *økonomisk* – adgangen til penger eller materiell rikdom, *kulturell* – legitim kunnskap, utdanning og kompetanse som setter seg i kroppen, og *sosial* – familierelasjoner, nettverk og forbindelser. I denne oppgaven blir kapitalformene sentrale ettersom Bourdieu hevdet at de skaper nokså konsekvente forskjeller i smak og livsstil (Aagre, 2003).

2.3 Émile Durkheim (1858-1917) mente at samfunnsinstitusjoner, skikker og stabile handlingsmønstre kunne forklares *funksjonelt* (Guneriusen, 2011). Durkheims tekster om arbeidsdeling, selvmord og religion uttrykker viktigheten av å forstå hvordan samfunnet og mennesket har behov for sosial integrasjon. Med integrering mente han både hvor klare normene for livsførsel for gruppemedlemmene er, og hvor sterkt tilknytning den enkelte har til ulike sosiale institusjoner (Martinussen, 2008: 287). Religion var en institusjon som sørget for sosial integrasjon ved å opprettholde samholdet og kollektivfølelsen i samfunnet gjennom felles kultformer og ritual av ulike slag (ibid: 242). Et slikt fellesskap skal jeg i slutten av oppgaven kople til de strukturerende funksjonene russetiden har, for å nyansere bildet av sammenhengen mellom sosial bakgrunn og alkoholbruk.

2.4 SES og alkoholbruk

Foreldrenes utdanning og yrkestilknytning er indikatorer på sosiale og kulturelle forskjeller (Øia & Strandbu, 2010). Det er nærliggende å tenke at familieressurser henger sammen med ungdoms alkoholvaner. I hvilken grad spiller disse formene for sosial ulikhet inn? For å undersøke dette vil det være gunstig å se om sosioøkonomisk status har innvirkning på ungdoms alkoholbruk ettersom det kan være et tydelig mål på ressurser. Mye forskning på sammenheng mellom SES og alkoholforbruk blant unge er spredt, usammenhengende og ufullstendig, vanligvis begravet i forskning fokusert på andre problemer. Perspektiver som i mindre grad har vært presentert på norsk er den forskningen som viser liten eller ingen sammenheng mellom sosioøkonomisk status og ungdoms alkoholbruk (Järvinen & Room, 2007; Hanson & Chen, 2007; Kwok & Yuan, 2016). Jeg ser på dette som merkelig ettersom klasseforskjeller ofte gjør seg synligere i for eksempel Frankrike, England og USA enn i Norge. Spesielt interessant er det at den norske forskningen både viser sterke positive og negative sammenhenger, selv med en velferdsstat som sørger for utjevning av sosiale

ulikheter. Ettersom oppgaven handler om norsk ungdom, er det denne forskningen jeg vil benytte.

Jeg vil nå presentere to kvantitative studier, den ene gjort av Hilde Pape, Thor Norström og Ingeborg Rossow hos Statens Institutt for Rusmiddelforskning (2017), og den andre av Willy Pedersen, Anders Bakken og Tilmann von Soest på Universitetet i Oslo og NOVA (2015b). For å gjøre det enklere å referere til studiene, velger jeg å bare bruke Pape og Pedersens navn videre i oppgaven. Bakgrunnen for valg av forskning dreier seg i all hovedsak om at begge studiene ønsker å finne ut av sammenhengene mellom SES og alkoholforbruk hos ungdom, samt at de begge har faktorer som foreldres alkoholvaner og oppdragelse i betraktning for å forklare resultatene. Men valg av forskning er også sterkt knyttet til at forskningsrapportene viser to forskjellige resultater. Jeg skal gjennom å svare på problemstillingen min prøve å forklare de ulike resultatene.

For hvilke ungdommer er det som drikker mest? Ungdom med bakgrunn fra lavere sosiale lag eller høyere sosiale lag? Pedersen studerte ungdom i bydelene i Oslo med ulik sosioøkonomisk sammensetning. De ville både beskrive hyppigheten av alkoholforbruk, nivået av alkoholforgiftning og forekomst av rusproblemer blant ungdom i Oslos bydeler, knyttet til bydelenes nivå av sosioøkonomiske kjennetegn. Deltakerne var totalt 6635 elever på ungdomsskolen og videregående i 15 forskjellige bydeler. Mønsteret var tydelig: den *velstående* vestkanten er mest *fuktig*. Det var ungdom i de velstående områdene i Oslo som rapporterte de høyeste nivåene av alkoholforbruk og alkoholforgiftning av alle områder. Pape derimot, studerte ungdom ved 83 forskjellige skoler fordelt på 16 norske kommuner i ulike landsdeler. Deltakerne var totalt 18000 ungdommer, og målet for studien var å anslå om foreldrenes sosioøkonomiske status er assosiert med ungdommenes alkoholvaner og i hvilken grad det var en sammenheng som kan forklares av ulike faktorer hos foreldrene. Her var mønsteret også tydelig; ungdom i *lavere sosiale lag* drikker mer enn andre. Tenåringer med lavt utdannede foreldre, eller med arbeidsledige eller trygdede foreldre, drakk alkohol hyppigere og var langt ofte fullere enn andre. De hadde også en tidligere alkoholdebut.

Begge studiene tyder på at foreldrenes SES betyr noe. Men er det noen faktorer i forskningsmetoden deres som kan bidra til å forklare hvorfor resultatene deres er forskjellige? Jeg ser tre ulike medvirkende faktorer. For det første bruker de ulike mål på SES. Pedersen har et svært sammensatt SES-mål basert på indikatorer for kulturell kapital,

her hvor mange bøker de hadde i hjemmet, familiens økonomi, og foreldrenes utdanning og sysselsetting-status. Hos Pape var foreldrenes utdanning den viktigste SES-indikator. I tillegg ble det benyttet et mål på foreldrenes tilknytning til arbeidslivet. Disse variasjonene i SES kan skape variasjoner i resultatene. For det andre, og kanskje viktigere, favnet Pedersen sin studie bare Oslo-ungdom, mens Pape inkluderte ungdom fra distriktene og mindre byer (ikke Oslo) i ulike deler av landet. Når det gjelder sammenhengen mellom klassebakgrunn og tenåringsdriking, er det mulig at Oslo er et særtilfelle. Som Pape (2017) uttrykker i sin forskningsrapport, kan det være SES-relaterte variasjoner i foreldrerollen, alkoholrelaterte normklima og drikkekultur som er forskjellig på tvers av geografiske områder i Norge. Dette vil jeg komme tilbake til i løpet av oppgaven. For det tredje, er det at respondentene underslår eller overdriver hvor mye de drikker, en velkjent trussel mot validiteten av selvrapporterte data om rusmiddelbruk, som kan bidra til variasjoner i resultat (Pape & Storvoll, 2006). Dette gjelder for begge studiene.

3 Drøfting: alkoholens meningskapende og kontekstuelle funksjoner

3.1 Betydningen av økonomisk- og kulturell kapital

I følge Pedersens studie, drikker ungdom på den velstående vestkanten mest, men i Papes studie drikker ungdom i lavere sosiale lag mest. Hvordan kan vi forklare de ulike resultatene? For å forklare dette må vi trolig se på regionale kulturelle mønstre, og finne ut hva som kjennetegner de to ulike gruppene og hvordan kjennetegnene kan kobles til ungdommens alkoholbruk. Økonomisk kapital er den ene faktoren vi må ta i betraktning. I forskningsrapporten til Pedersen konkluderer forskerne med at ungdommene med høy økonomisk kapital i familien drikker mer enn de med lavere økonomisk kapital. Ikke overraskende gjelder dette for voksne også (Strand & Steiro, 2003). Derfor er høy disponibel av familiens inntekt en åpenbar årsak til at vestkantungdommer drikker mye. Pedersen (2015b) forklarer det med at levestet i velstående miljøer ofte koples til et høyt materielt forbruk der også alkohol hører med. En naturlig forklaring er at jo mer lommepenger ungdommen får, jo lettere tilgang på alkohol. Alkohol er ikke bare et rusmiddel, men også en vare som de med høyest inntekt lettere har tilgang til på samme måte som andre varer (Pedersen, 2015a).

Ettersom Pape ikke tok med inntekt eller formue som en indikator på SES, kan vi ikke se en umiddelbar kopling mellom økonomisk kapital og alkoholbruk hos ungdommene i hennes studie. Et viktig mål i hennes studie var derimot utdanningsgrad, et mål Pedersen også hadde med, som fører oss inn på den kulturelle kapitalen. I hennes studie samsvarte lav kulturell kapital, og trolig dermed også lavere økonomisk kapital, med en høyere intensitet i alkoholbruk, og dermed kanskje mer negative konsekvenser også. Vi kan derfor naturligvis tenke oss at høy kulturell kapital tilsier et lavere alkoholbruk, men det er imidlertid ikke et mønster vi ser i Pedersens studie. Der korrelerte foreldrenes utdanningsnivå og antall bøker i hjemmet positivt med hvor ofte ungdommene har drukket seg beruset. Slike resultater viser seg ikke bare for ungdom. Flere nyere studier viser at voksne, og dermed mange foreldre, med høyere utdanning drikker gjennomsnittlig omtrent 30 prosent mer enn de som har lavere utdanning (Nordfjærn & Brunborg, 2015; Strand & Steiro, 2003). Et slikt resultat kan være koplet til at de med høyere utdanning verdsetter verdier som prestasjon og prestisje, som fører til press og stress, og som kan gjøre det lettere å ty til alkohol (ibid.). Ungdom i Oslo, og spesielt på skoler på vestkanten, kjennetegnes av gode resultater på skolen (Berge, 2015) og kanskje derfor også prestasjon og prestisje slik foreldrene opplever. Det er altså en sammenheng mellom foreldrenes utdanning og barnas alkoholforbruk i begge forskningsresultatene, men de gjør seg tydelige på forskjellige måter.

3.2 Foreldre – ”gjør som jeg sier, men også som jeg gjør”

For å forstå dette bedre, har de ulike resultatene antagelig en del å gjøre med forskjeller i oppdragerstilen til foreldrene. I forskningen til Pape (2017) opplevde ungdom i lavere sosiale lag at foreldrene deres var noe mindre omsorgsfulle og støttende, og at de hadde en slappere oppdragerstil og grensesetting rundt alkoholbruk. Aksepten for at tenåringene drikker alkohol var også større. I følge undersøkelser Øia (2013: 70) har gjort for å kartlegge ungdoms alkoholvaner, viser det seg at unge som oppgir at foreldrene gir dem lov til å drikke alkohol, drikker klart mest. Det ser derfor ut til at slike trekk ved foreldre-barn-relasjonen er én av grunnene til Pape sine funn. Det er vanskelig å forklare hvorfor Pedersen ikke fant slike funn i de lavere sosiale lagene i Oslo, for der var aksepten for at tenåringene drikker alkohol større i de velstående delene av byen. Dette kan både handle om at det bor en høy andel innvandrere på den østlige kanten av Oslo og at alkohol kan se ut til å være en naturlig del i hverdagslivet både for voksne og ungdom på Oslos vestkant (Pedersen, 2015a). Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven når jeg skal diskutere meningsskapingen ved alkoholbruk.

Det er også slik at foreldrestøtte beskytter mot avvikende oppførsel, men ikke mot ”mainstream” oppførsel blant 17 år gamle ungdom (Bendtsen, 2013). Blant 17-åring er alkohol og beruselse normen. Her må jeg påpeke at mønsteret vi så i Papes studie i størst grad viste seg blant 13- og 14-åring, og i mye *mindre* grad blant 17- og 18-åring. Pedersens deltagere var derimot begrenset til 15-17 år. Å drikke alkohol og oppleve å være full én gang eller mer, er vanlig oppførsel blant 17 år gamle ungdom, men ikke blant 13-åring. I begynnelsen av tenårene er det bare tre-fire prosent av ungdommene hadde drukket seg beruset det siste året, mens blant ungdommene i 2. klasse på videregående er det rundt 61-62 prosent som hadde gjort det samme (Bakken, 2016: 83). Det kan se ut som at debutalder varierer og at det er en økning i alkoholbruk som skjer relativt jevnt. Men selv om alkohol og beruselse er en del av normen blant eldre ungdom, kan man spørre seg *hvorfor* det har blitt en så sentral del av deres (sosiale) liv. Det er nemlig ikke forunderlig at Pedersens studie foreslår foreldre med fuktige drikkevaner og lettere tilgang til alkohol som forklaringer på hvorfor vestkantungdommer drikker så mye som de gjør.

I følge mange uttalelser i media om ungdomsryll og generelt strenge restriksjoner for tenåringsdrikking, er foreldre og andre voksne autoritetsfigurer som regel fordømmende i sitt syn på alkoholbruk hos mindreårige. På den andre siden er det jo slik at majoriteten av den voksne befolkningen i Norge drikker. Tenåringsdrikking blir derfor en slags tilnærming til voksenverden, selv om prosessen ofte handler om grenseoverskridelse og løsrivelse, og i noen tilfeller ”opprør” (Pape, 1996). Slik fungerer spesielt foreldre som rollemodeller for drikkeatferd samtidig som mange av dem formidler at alkoholbruk hos barna ikke er sosial akseptabel ”voksenatferd” (ibid.). Det er godt dokumentert at foreldrenes normer, deres konsum av alkohol og deres måte å drikke på, er viktige faktorer for å forklare barnas alkoholbruk (Pedersen & Von Soest, 2013; Øia, 2013). Sosialiseringen på dette området starter allerede i tidlig barndom - barna lærer det de ser. Det er mye forsket på at de unge kopierer måten foreldre drikker på (Bendtsen, 2013; Pedersen 2015a). Slike intrafamiliære læringsprosesser ligger til grunn for denne sammenhengen mellom foreldrenes og de unges konsumnivå (Pape, 1996). Ungdommene fungerer altså som trekkpapir, de suger til seg alkoholvennlige normer fra foreldrene (Pedersen, 2015b).

Det er også nærliggende at enkelte tenåringsforeldre hevder at det er fornuftig å gi barna sine alkohol. Dette er noe Pape og Storvoll (2005) har prøvd å kartlegge i et forskningsprosjekt om foreldrenes alkoholpåvirkning. På denne måten kan de sikre at barna får ”fornuftige”

alkoholvaner, både ved at ungdommen skal lære å nyte alkohol i trygge omgivelser og for at foreldrene skal ha kontroll på hvor mye barna drikker (ibid.). Står dette spesielt sterkt i ressurssterke grupper på Oslo vest? Det er lite norsk forskning som har belyst dette temaet, men foreliggende forskning tyder på at høykonsumenter er mer tilbøyelige til å gi barna sine alkohol enn lavkonsumenter (ibid.). Scorene i studien til Pedersen var assosiert positivt med alkoholforbruk blant foreldre, med lett tilgang til alkohol i foreldrenes hjem, og med foreldrenes givende normer om alkohol. Pape og Storvoll (2005) påpeker blant annet at flere studier har vist at ungdom som får drikkevarer hjemme, både drikker mye, er mer tilbøyelige til å bli fulle, og opplever alkoholrelaterte problemer. Men dette betyr ikke at ungdom blir fulle sammen med foreldrene sine og havner i problemer på grunn av at foreldrene har gitt dem alkohol. Sett i perspektiv er det ikke god nok dokumentasjon på dette overhodet, men det er et faktum at i hjem med høy SES blir alkohol normalisert og fuktige drikkevaner kopiert.

I den samme studien av Pape og Storvoll (2005) var også lav status forbundet med større aksept for tenåringsdrikking fra foreldrenes side, og med det å få alkohol hjemme. I Papes (2017) studie var det blant ungdom fra lavstatus-grupper langt flere som hadde sett foreldrene sine i beruset tilstand. Her kommer vi tilbake til fenomenet *fuktig* hjemmemiljø. Pape og Storvolls resultater viste også at jo oftere de unge hadde fått drikkevarer, desto flere var det som rapporterte at foreldrene drakk tett. Her handler det ikke om foreldre med høy SES som tar seg et par glass vin i uka, men om ungdom som så foreldrene sine i beruset tilstand ukentlig eller flere ganger i måneden (ibid.). Her skjuler det seg trolig problemfylt forhold til alkohol blant foreldre, men det er vanskelig å forklare hvilke beveggrunner disse foreldrene har for å tilby barna sine drikkevarer (ibid.).

Det kan se ut som at ungdommenes alkoholbruk, både på vestkanten av Oslo og i de lavere sosiale lagene i distriktene, er solid forankret i drikkevanene til foreldregenerasjonen. Med alkohol lett tilgjengelig i hjemmet, enten man tar eller får, blir terskelen lavere for ungdommen å drikke. Dette øker følgelig sjansen for et høyt og problemfylt alkoholkonsum i voksen alder, selv om det også her er mange andre faktorer som vil ha mer å si enn hvor mye man drakk da man var tenåring (Norström & Pape, 2012).

3.3 Alkohol = problemer?

Selv om forbruket er høyt i velstående områder, som igjen fører med seg risiko i voksen alder, ser det ut til i forskningen til Pedersen at de som drikker, ikke så ofte opplever problemer knyttet til deres alkoholbruk (Pedersen et al., 2015b). Ungdom på vestkanten drikker mest, men paradoksalt nok klarer de seg også bedre. I et internasjonalt forskningsstudie om sammenhengen mellom SES og alkoholbruk, viser deres gjennomgang av litteraturen at høy sosioøkonomisk status er en beskyttende faktor i unges rusmiddelatferd (Hanson & Chen, 2007). I tillegg vet vi at innbyggerne i de velstående områdene omfavner helserelaterte livsstiler, som trening og sunt kosthold, og en forklaring kan være at ”vanlig” bruk av alkohol, i motsetning til for eksempel daglig røyking, kan anses som forenelig med en slik sunn livsstil (Krange & Skogen 2007; Pedersen, 2015b). Klasseforskjeller i helse ser ut til å forekomme overalt, og de individuelle beskyttelsesfaktorene som vestkantungdom trolig har; kunnskap, preferanser, holdninger og utdanning, gir dem trolig et ”sunnere” bruk av - og forhold til - alkohol (Krange & Skogen, 2007). Ungdom på vestkanten kan nok oppfatte fordelene knyttet til alkoholbruk å være viktigere enn dens risiko. Det blir altså en sammenheng mellom alkohol og sosial integrasjon.

De østlige bydelene Pedersen har tatt utgangspunkt i forskningen sin har et lavt alkoholbruk. Men det er også slik at hvis ungdom i de østlige bydelene først drikker, drikker de mer enn deres jevnaldrende i Oslo vest, og risikoen for alkoholproblemer er større her enn de vestre bydelene, som depresjon, krangel og slåssing og skulking av skolen (Pedersen et al., 2015b). Sårbar ungdom i Oslo øst er kjennetegnet av et svakere sosialt sikkerhetsnett rundt seg enn ungdom i Oslo vest (Pedersen, 2015a). Dette betyr at alkoholen rammer de som befinner seg lengre ned, hardere. Pedersen kan ikke gi et klart svar på dette, men hevder at slike grupper lettere kan knyttes til arbeidsløshet, vold og sosiale problemer. Risikoen for marginalisering og rusbruk er derfor større her enn i Oslo vest, selv om ungdom i Oslo vest kan få både langsiktige skader som leverskader og høyere sannsynlighet for kreft.

3.4 De mange sidene av *sosial bakgrunn*

Vi kan se at både Pape og Pedersen begge søkte etter egenskaper hos foreldrene for å forklare hvorfor ungdommene drikker mye. Både foreldrenes inntekt (økonomisk kapital), utdanning (kulturell kapital), alkoholformidling og normer er nokså bestemmende for ungdommens alkoholbruk. Ettersom studiene viser at både vestkantungdom og ungdom fra lavere sosiale lag rundt om i Norge drikker mye og at dette bunner i oppdragelse, foreldrenes drikkevaner

og alkoholnormer i hjemmet, kan vi spørre om det er slik at både vestkantungdommen og ungdommer fra lavere sosiale lag i distriktene egentlig lever like liv? De drikker begge mye, men svaret på spørsmålet er nok nei. Dette kommer av sosiale forskjeller i deres livsstil, der vi finner mer eller mindre tydelige kulturelle markører eller symboler for sosial identitet og tilhørighet (Øia, 2013). Livsstilen til det moderne mennesket er ikke nødvendigvis betinget av sosial bakgrunn, men handler innenfor rammer av den sosiale bakgrunnen (ibid.). Det kan derfor diskuteres om flere indikatorer for sosial bakgrunn enn de Pedersen og Pape brukte kan forklare ungdommenes alkoholbruk bedre. Jeg skal videre søke kunnskap om og drøfte både meningsskapingen ved å drikke alkohol og den sosiale konteksten ungdommer drikker innenfor. Slik kan vi forstå hvordan resultatene ble forskjellige og lettere se sammenhengene mellom sosial bakgrunn og ungdoms alkoholbruk.

3.5 Alkohol og dens mening

Det kan se ut som at ungdommer fra lavere sosiale lag har en kulturell pakke der mange av elementene står i kontrast til vestkantungdoms-kulturen. Et viktig perspektiv er derfor den meningen ungdommene gir alkohol i sine liv. Her må vi mer eller mindre forstå drikking som en del av en livsstil, og det blir derfor et spørsmål om kulturelle og sosiale identiteter. Det særegne med ungdomstiden er at individet i sterkere grad er bevisst på sitt eget identitetsprosjekt (Aagre, 2003). Dette betyr at de må gjøre aktive valg som får konsekvenser for det helhetlige identitetsarbeidet deres (ibid.). Noen av valgene dreier seg om tenåringsdrikking og beruselse. Så hvordan forholder norsk ungdom seg til alkohol? Hva gjør alkoholen med dem som både individ og som medlem av en gruppe eller klasse? Ser vi demografiske forskjeller på dette, slik at vi kan forstå Pape og Pedersens ulike resultater bedre?

I ungdomstiden utvikler de unge sin egen identitet samtidig som det skjer en intens meningsskaping i ungdomsmiljøene (Øia & Strandbu, 2010). Det skjer en omdefinering av roller og relasjoner, der venner og jevnaldrende i større grad tar foreldrenes plass som de viktigste signalsenderne (ibid.). Det blir sannsynligvis viktig hva vennene dine gjør og hvilke koder og idealer som befinner seg innenfor sin egen ramme og gruppe. Alkohol fungerer i ungdomsmiljøene som en viktig identitetsmarkør, for å markere hvem man er, hvem man vil være lik og ulik (Järvinen & Room, 2007). Hvordan utspiller denne identitetsmarkeringen seg i de ulike sosiale lagene?

Paul Willis er en av dem som påpeker hvordan sosial klasse spiller en viktig rolle når det gjelder måtene folk lever på og identitetene de utvikler (Pedersen, 2015a). Boka ”*Learning to labour, how working class kids gets working class jobs*” (1977) handler om en studie gjort av Paul Willis, der han intervjuet og observerte 12 arbeiderklassegutter, eller *lads* som de er kalt i boken, i løpet av et halvannet år. Arbeiderklasseguttene uttrykte en sterk negativ holdning til skole og utdanning. Sigarettøyking og åpenbar drikking ble for dem verdifulle symboler for opprør, ettersom det ytterligere markerte dem vekk fra skolens institusjon og i stedet ga dem tilhørighet til den større mannlige (maskuline) arbeiderklasseverden. Gjennom disse handlingene prøvde de å bli en del av en mer voksen verden. Ved å se hvordan kapitalismen gjennomsyrrer samfunnet, anerkjente guttene at de ikke var noe slikt som like muligheter for dem. Uansett hvor hardt de prøvde, ville de fortsatt forbli langt mindre vellykkede enn middelklassestudenter.

Et slikt perspektiv på ungdom i sosialt underordnede posisjoner i Norge i dag kan virke gammeldags og marxistisk, men det er ikke nødvendigvis slik. Velstandsutviklingen vår har *tilsynelatende* gjort klassebegrepet i stor grad irrelevant, men vi kan fortsatt se lignende mekanismer (Krange & Skogen, 2007). Dette ser vi ikke bare i utdanningssystemet, men også i hvordan gutta brukte alkohol. Klassekultur er fortsatt en viktig meningsressurs når vi skal undersøke alkohol som en ingrediens i ungdommenes identitetskonstruksjon. Et viktig og sentralt punkt Willis tillegger arbeiderklassekulturen, er nemlig at til tross for harde forhold og strukturelle føringer, søker ungdommene etter mening og legger rammer rundt sin livsførsel. De trener sine evner og søker nytelse i aktivitet, selv der de fleste kontrolleres av andre. De ungdommene som Pape undersøkte og som drakk mye, kom stort sett fra hjem med lav kulturell kapital. Lav kulturell kapital er ofte forbundet med et svakere utgangspunkt på skolen (Aagre, 2003). De som gjør det dårlig på skolen har et høyere forbruk av alkohol og andre rusmidler (Pedersen & Bakken, 2016). Her ser vi like trekk til *the lads* Willis skriver om.

Uavhengig om Papes ungdommer stoler på meritokratiet eller ikke, er det tendenser til at de som skulker og erkjenner at ”skolen er ikke noe for meg”, i noen grad danner motstandskulturer og omdefinerer hva som er viktig for å unngå å mislykkes i egne øyne (Øia, 2013: 102). Dette kan bety at de søker seg til andre midler som kan fylle livet med mening. Om de drikker for å gjøre opprør eller motstand vet vi ikke, men alkoholkonsumet må til en viss grad være intensjonalt og rasjonelt. Her vil jeg tillegge alkoholbruken deres

andre meninger enn å bare bli beruset; nemlig behov for tilhørighet, et sted å være sosial og evnen til å bestemme selv. Dette er en måte å oppnå autonomi, til å erobre et rom der en er herre i eget liv (Krange & Skogen, 2007). Selv om det bare er på fest i helgene, er det vanskelig å oppnå dette på skolen eller på andre arenaer som krever ressurser eller kapitalmengde de ikke har.

Ungdommene Pape studerte kommer også i hovedsak fra små steder i landet, distrikts-Norge og bygda. I små samfunn der "alle vet alt om alle", er rammene for hva som er akseptert og ikke akseptert trangere enn i større urbane samfunn, som for eksempel Oslo (Heggen, Jørgensen & Paulgaard, 2003). Jeg kan ikke påstå at drikking og beruselse er en del av normen for hva som er akseptert på små steder, men hvis det er slik og konformitetspresset er sterkt, er det sannsynlig at mange som ikke for eksempel behersker skolen, drikker. Det er også slik at oppfatninger om hvem man er, lett kan koples opp mot ens familiemedlemmer og hvordan de er (ibid.: 95). Dette kan føre til at ungdom med foreldre med alkoholproblemer, i større grad opplever påkjenninger som stempeling fra omgivelsene sine. Hvis de rundt deg forventer at du skal drikke, så er sjansene større for å gjøre nettopp det. Og her vil jeg si at vi muligens har løst opp en knute. Denne forklaringen, om ungdom fra små steder med høyt normkonformitetspress, som drikker fordi de kanskje ikke presterer godt nok på skolen, og med et behov for tilhørighet og sosialt samvær, gjelder – slik jeg tolker det - ikke i samme grad for Pedersens ungdommer fra lavere sosiale lag.

I Pedersens studie er ungdommene fra lavere sosiale lag fra Oslo fordelt i bydeler på østkanten. Med andre ord; et mindre oversiktlig samfunn. Der er det flere mennesker, et større kulturelt mangfold og kanskje flere aksepterte måter å være ungdom på (Øia, 2013: 63). Det er også slik at Oslo utmerker seg ved at flere foreldre har høyere utdanning sammenliknet med resten av landet (ibid.: 72). Det betyr at det er en større andel fra lavere sosiale lag i distriktene. Ifølge Øia (2013) sin forskning, er det også foreldrene til unge med innvandrerbakgrunn som har lavest utdanning i Oslo, og ungdom i Oslo med innvandrerbakgrunn drikker mindre. Pedersen (2015b) spurte ungdommene i sin studie om religiøs tilknytning, og resultatene viste en høy andel av ungdommer med muslimsk bakgrunn på østkanten i Oslo, som i sin tur tilsvarende liten alkoholbruk. Dette smitter sannsynlig over på mange av de andre ungdommene også. Det er naturligvis muslimske ungdommer andre steder enn på Oslos østkant, samt ungdom som ikke drikker så mye uavhengig av tro, men med utgangspunkt i Pedersens metode av å forske på bydeler i Oslo,

må jeg tolke resultatene ut fra det karakteristiske og det sosio-demografiske ved bydelene. Her var nok det religiøse aspektet en viktig faktor for at bydelene på Østkanten hadde lavere alkoholkonsum. Jeg må likevel påpeke at det er mange ungdom fra *høyere* sosiale lag på bygda og i de mindre byene også, ikke bare på vestkanten av Oslo. Men i Papes forskning er det ikke så mye snakk om dem, og heller ikke noe karakteristisk om dem som kan gi problemstillingen min flere svar. Jeg kan dermed ikke si så mye mer om forskjellene mellom dem og de fra høyere sosiale lag Pedersen studerer. Men jeg kan her påstå at Pape og Pedersen i stor grad studerer to ulike grupper av ungdommer fra *lavere sosiale lag*.

Om dette bare er spekulasjoner fra min side, eller om man faktisk kan tillegge alkoholbruken i lavere sosiale lag, spesielt i distriktene og mindre byer, en slik mening, krever forskning på selve meningsskapingen ved alkoholbruk i ulike sosiale lag. Som den kameleon-lignende allsidigheten alkohol har som et symbolsk medium, kan vi ikke ignorere hvordan alkoholholdig drikke kan brukes til å formidle en uendelig rekke forskjellige meldinger og meninger (SIRC, 1998; Järvinen & Room, 2007). Den samme flaske vin kan, i forskjellige samfunn eller situasjoner, tjene som en symbolsk representasjon av tradisjon eller nyhet, maskulinitet eller feminitet, arbeiderklassen eller eliten, stabilitet eller overgang, integrering eller differensiering, gammel eller ung, skoletid eller fritid etc. – og uansett vil dens mening være lett å forstå (SIRC, 1998). Det kreves ingen ytterligere forklaring enn at bruken av alkohol, som det absorberende og tilpasningsdyktige symbolske verktøyet det er, kan representere enda et aspekt av livet.

3.6 Alkohol som kulturell markør

Alkohol kan altså bli sett på som en slags kulturell markør av ens sosiale bakgrunn. Valg av drikke kan være en erklæring om tilhørighet og medlemskap i en bestemt gruppe, generasjon, klasse, subkultur eller nasjon, og dens tilhørende verdier, holdninger og oppfatninger (ibid.). Slik er valg av drikke en betydelig indikator på sosial status (Järvinen & Room, 2007; Pedersen, 2015a). I generelle termer har importerte eller utenlandske drikker høyere status enn lokale drikkevarer. I norsk kontekst vil derfor vin ha høyere status enn øl. Det generelle mønsteret i Norge er at folk med høyere utdanningsnivå konsumerer den *nye* drikketypen - vin - oftere enn de mindre utdannede og har også generelt lav erfaring med øl (Krange & Skogen, 2007). Preferanse for høy-status-drikker kan også være et uttrykk av mål snarere enn

en refleksjon av ens faktiske posisjon i det sosiale hierarkiet (SIRC, 1998). Ens drikkepraksis blir ofte brukt til å ”konstruere en ideell verden”, hva de burde ha vært eller kan bli (ibid.).

Pedersen (2015a: 69) påpeker at riktig bruk av alkohol kan fungere som et kulturelt dannelsesideal når han forklarer hvordan alkohol blir brukt i arbeidslivet. Dette gjelder i like stor grad for ungdom, i sosiale sammenkomster og i mer hverdagslige praksiser. I et intervju Pedersen (2015a: 18) har gjort for å finne svar på hvorfor vestkantungdom drikker mest, forteller ”Christian”, en 20 år gammel gutt vokst opp i et av de mest velstående miljøer i Norge om sine alkoholvaner. Han forteller at alkohol hørte med på ”parties” hver helg og at til hverdags var det ofte vin til maten. Pedersen påpeker her hvordan ungdom på vestkanten generelt har mer kunnskap om vin, drinker og merkevarer, og at dette gjerne var knyttet til ens kulturelle kapital, som igjen kan spille en viktig rolle for ens identitetsutvikling. For Christian var det fokus på nytelse og stil i det Pedersen kaller et kontinentalt dikkesett, der *”rølpete fester var i ferd med å bli erstattet av gleden ved merkevarer og gode viner”* (ibid.: 21). Han kunne fint ta seg en drink etter en dag på universitetet, han likte følelsen og velværen med det. Mye bruk av alkohol er her en symbolsk markør av et vellykket levesett, og hørte med i flere situasjoner i dagliglivet.

Alkoholen var svært viktig i hans liv, og trolig for resten av de velstående miljøene; det var et glissent antall bekjente og venner av han som ikke brukte alkohol. Å ikke drikke, være avholds, er i disse miljøene et sosialt avvik. Og sanksjonene kan bidra til å isolere og stigmatisere. Pedersen (2015a) konkluderer med at avhold fra alkohol dermed ofte blir forbundet med ensomhet og svake nettverk. Han trekker også frem Philip Lalander (ibid: 64), som viser hvordan alkohol spiller en rolle i identitetsutviklingen til ungdom, men uten at sosial klasse på samme måte er nøkkelbegrepet. Studien tar for seg tre unge grupper voksne der han fant ut at alkoholen spiller helt ulik rolle i de tre miljøene. Alle tre gruppene brukte alkohol for å utvikle og forvalte sine sosiale identiteter, til å markere sine symbolske grenser. De symbolske grensene markerer likhet med eller ulikhet til andre mennesker gjennom måten de er på (ibid.). Alkoholen symboliserer altså forskjellige ting.

3.7 Sosial kontekst

Slik alkohol har en viktig meningsskapende funksjon i ungdoms identitetsutvikling og er en viktig kulturell markør, dreier mye av alkoholatferden seg om å etablere og vedlikeholde

samhold gjennom fest og feiringer (SIRC, 1998). Vi må derfor se på meningsskapingen i lys av den konteksten den foregår innenfor. På fest spiller alkohol en viktig rolle i å skape en plass der ungdom kan utforske det komplekse spillet av å være nettopp tenåring (Pape, 1996). Drikking er her en aktivitet full av nytelse i seg selv, så vel som en kollektiv opplevelse. Vi kan se på disse ungdomsfestene som *ungdomsrom* med egne sosiale praksiser, kulturelle uttrykk og identiteter (Øia, 2013). Det er også slik at ulike kulturer har ulike normer for oppførsel når en drikker, som betyr at det er konteksts- og situasjonsbestemte normer som regulerer bruken av alkohol blant ungdom (Pedersen, 2015a). Ungdomsalkoholbruk er dermed en sosial praksis stort sett underlagt en rekke regler og normer om hvem som kan drikke hva, når, hvor, med hvem og så videre (ibid.) Dette danner felles mønstre for drikking avhengig av hvor du kommer fra. I denne oppgaven er sosial kontekst viktig fordi ulike kontekster både kan fremme eller nøytralisere de strukturelle forholdene, som for eksempel virkningen av SES på alkoholbruk. I noen sammenhenger er det klare skiller for hvem som drikker, hvem som drikker mest og hvordan man drikker. I andre sosiale kontekster drikker alle, like mye og på mer eller mindre samme måte. Dette skal jeg forklare nå.

Pedersen (2015a) knytter levesettet på vestkanten til rikelig med stimuli og inntrykk, høy grad av sosialitet og selskapelighet, og at dette i noen tilfeller var kombinert med lav foreldrekontroll. Ungdom i dette området beskriver langhelger alene i villaene med drikkevarer og dermed stort potensiale til både vorsspill og fester når foreldrene var bortreist enten på hytter eller jobbreiser. Igjen forklarer høyt pengebruk et høyt forbruk av alkohol. Studier viser at private hjem er en viktig drikkeplass for ungdom og at disse hjemmefestene er der ungdommene pleier å bli fulle (Storvoll, Rossow & Pape, 2010), spesielt i Oslo (Øia, 2013). På hjemmefester er det mennesker man ofte omgås med i hverdagen eller på skolen, det er for det meste kjente og trygge rammer til å prøve ut alkoholens virkning, selv om det ofte vil skje uten noen form for foreldrekontroll. Et annet interessant fenomen er at rundt 20 % av ungdommene på Oslo vest røyker til fest, tross kjennetegnet av dagligdagsrøyking som en praksis blant folk fra lavere sosiale klasse (Pedersen & Bakken, 2016). Det er kult å røyke på fest, men å røyke i hverdagene og være avhengig av det, er både lite sosialt akseptert og knyttet til sosialt stigma. Da har magien med sigaretten forsvunnet (ibid.).

Pedersen & Bakken (2016) skriver at ”*det utvikler seg moter og festpraksiser blant dem som bor i bestemte strøk*”. Men det kan se ut som at disse kjennetegnene, samt drikkemønstrene og normene for drikking, er tydeligere på Oslo vest. Jeg ser mange grunner til å tro at Oslo,

spesielt vestkanten, skiller seg ut og er annerledes sammenliknet med Norge som helhet. Tradisjonelle *arbeiderklasse*-kjennetegn, som Willis skriver om, og som jeg har forsøkt å bruke i min drøfting, kan lett generalisere Papes ungdom fra lavere sosiale lag. Ungdom fra lavere sosiale lag i Oslo kan også drikke av samme grunner og med samme mening. Det er rett og slett for lite empiri til å argumentere for et bestemt mønster som forklarer den tilsynelatende sterke sammenhengen mellom alkoholkonsum og ungdom i lavere sosiale lag i Papes studie. Men gjør denne sterke sammenhengen, både i Pedersen og Pape sin studie, seg gjeldende i alle sosiale kontekster? Et interessant fenomen å studere her blir den feiringen og festen både Pedersens Oslo-ungdom og resten av Norges ungdom i stor grad har til felles og deltar på, nemlig russefeiring. Denne 3-ukers lange festen er vanligvis viktig for alle grupper av Norges ungdom. Hvorfor er alkohol hovedingrediensen i en slik feiring for nesten alle ungdommer, og hvilken innvirkning har ens sosiale bakgrunnen i en slik kontekst?

3.8 Russetid – ritualer og fellesskap

Russefeiring er en norsk tradisjon som de fleste som avslutter videregående skole deltar på for å feire avslutningen av mange års skolegang med festing og fyll (Rossow, Wigenstad & Buvik, 2017). På mange måter er dette en ritualisert feiring, der ”*hvert årskull russ kopierer ungdommene året før og utvikler tradisjonen med egne tegn og koder*” (ibid.). Vanligvis er russetiden knyttet til et høyt forbruk av alkohol (Pedersen 2015a: 67), men hvilken meningsskapende effekt har alkohol i russefeiringen? Robertson (2016) skriver om hvordan bruken av rusmidler og beruselse kan forklares med utgangspunkt i en artikkel Chris Shilling og Phillip A. Mellor har skrevet om dannelse og opprettholdelse av religiøse fellesskaper ut fra Émile Durkheims klassiske tekster. Her ser Robertson beruselse som et sosialt fenomen gjennom Durkheims syn på sosiale sammenkomster og seremonier som avgjørende for dannelsen av fellesskaper. Beruselse kan forstås som et viktig element for at individene ”*kan styrke følelsen av tilhørighet og tilknytning til det sosiale fellesskapet*” (Robertson, 2016: 6-7). Durkheim mente at religion, og de ritualer og praksiser religionen skaper, opprettholdt sosialt liv på grunn av sine samfunnsintegrerende mekanismer. Her oppsto det sterke følelser som knytter individet til det kollektive, og at det var innenfor rituelle eller seremonielle rammer at beruselse var viktig (ibid.).

I følge Durkheim, utspiller ritualene i primitive samfunn seg gjennom fest, og seremoniell feiring der menneskene pynter seg på bestemte måter og feirer gjennom dans, musikk og

rusmidler. Dette gjør de for å overskride det hverdagslige og forsterke følelsen av tilhørighet til fellesskapet (ibid.). Slik kan vi også se på russetiden. Selv om russetiden kan bli sett på som et idrettsstevne i å bli mest mulig full, er de spesielle funksjonene i feiringer, for eksempel russetiden, som oppsett, dekor, musikk, spill, etikette, rituell praksis, og som oftest høykonsum av alkohol – utformet for å fremme positiv sosial interaksjon, gjensidighet og fellesskap (SIRC, 1998). I følge Durkheim, både muliggjør, opprettholder og forsterker rituelle sammenkomster - i dette tilfellet russetiden - det sosiale fellesskapet. Jeg må her påpeke at alkohol ikke nødvendigvis er en forutsetning for fellesskapsdannelse, men heller et muliggjørende og forsterkende element.

Ikke overraskende viser ny forskning at ungdom på vestkanten i Oslo bruker mest penger på russetiden (Søhoel, 2017). Men det er også et faktum at den universelle grunnen til å feire russetid (13 års skolegang), de like kleskodene (russedress og russebukse) felles arenaer å feire på (russetreff), mobile partylokaler (bil eller buss), og masse alkohol, gjør forskjellene på ungdommene fra ulike sosiale lag mindre. Det er en felles mulighetsstruktur som fører til at ungdommene i større grad ikke lenger ser seg selv som et enkeltindivid ulik andre, men som en del av et fellesskap. Sett fra et samfunnsperspektiv, er alle ungdom i russetiden i samme båt. Det er også mindre strenge normer for hvordan man oppfører seg og hvor mye man drikker. Det kan virke som at ens sosiale bakgrunn ikke spiller en like stor rolle i russetiden, og i lys av min problemstilling kan vi konkludere med at det er betydelig svakere sammenhenger mellom sosial bakgrunn og alkoholbruk i en slik sosial kontekst, enn i studiene jeg i denne oppgaven har drøftet.

4 Avslutning

Jeg har i denne oppgaven tatt for meg forhold som har med sosialisering, sosial klasse og alkoholbruk å gjøre. I oppgaven har jeg forsøkt å se sammenhenger mellom sosial bakgrunn og alkoholbruk hos norsk ungdom, og forklare dette ved bruk av sosiologisk teori. Forskning på sammenheng mellom SES og alkoholbruk viste både at ungdom fra de velstående bydelen i Oslo drakk mest, og at ungdom fra lavere sosiale lag drakk mest. En mulig grunn til at begge studiene viser så tydelige og forskjellige mønstre som de gjør, kan være at de rett og slett har studert to ulike grupper ungdom i samme land.

Vi kan se at Norges store variasjon i bosettingsmønstre gjør det vanskelig å finne tydelige mønstre i ungdommenes alkoholvaner med utgangspunkt i sosial bakgrunn. Dette på grunn av at det finnes kulturelle demografiske forskjeller, ofte forbundet til sosial klasse, og at dermed ungdoms oppvekstforhold blir svært forskjelligartet (Aagre, 2003). Mangelen på norsk forskning som tar hele Norges ungdom i betraktning, har ført meg inn i nye spørsmål om sosial bakgrunn. Jeg måtte dermed drøfte sammenhengene i studiene med visse interesse- og forbruksmønstre hos ungdommene som ser ut til å følge by-distrikt-aksen. Dette betyr at jeg undersøkte sosiale faktorer som meningsskapning og sosial kontekst til å forklare de ulike gruppene ungdom sine alkoholvaner. Vi ser mange sammenhenger mellom de unges sosiale bakgrunn og deres alkoholforbruk. Det kan se ut til at det vi internaliserer fra vår sosiale bakgrunn bestemmer mye av vårt drikkemønster over et livsløp. Men i noen sammenhenger er bakgrunnen vår av mindre betydning, som for eksempel russetiden. Det vi alltid har til felles, er å skape mening ut av aktivitetene vi deltar i, også drikkingen vår.

5 Litteraturliste

Aagre, W. (2003). *Ungdomskunnskap – hverdagslivets kulturelle former*. Bergen: Fagbokforlaget

Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo. Abstrakt forlag

Bakken, A. (2016). *Ungdata 2016: nasjonale resultater*. (NOVA rapport 8/16). Høgskolen i Oslo og Akershus.

Bendtsen, P. (2013). *Adolescent alcohol use – the role of family, school, community*. Phd Thesis. Statens institut for folkesundhed. Syddansk Universitet. [http://www.sifolkesundhed.dk/upload/afhandling_pernille_bendtsen_\(2\).pdf](http://www.sifolkesundhed.dk/upload/afhandling_pernille_bendtsen_(2).pdf)

Berge, J. (2015). *Her er de beste ungdomsskolene i Norge – Oslo-skoler skiller seg ut i de nasjonale prøvene*. Nettavisen.no. Hentet fra: <http://www.nettavisen.no/nyheter/oslo-elevene-langt-foran-pa-nasjonale-prøver/3423160641.html> (hentet 10.05.17).

Demant, J. (2007). *Youthful drinking with a purpose – intersection of age and sex in teenage identity work*. Nordic Studies On Alcohol And Drugs (NAT), 24(2), 149-176. Tilgjengelig fra: <http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/4207/Demant.pdf>

Folkehelseinstituttet. (2016). *Skader og ulykker i Norge*. Folkehelse rapporten 2016. Hentet fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/helse-og-sykdom/skader-og-ulykker-i-norge/> (hentet 7 mai).

Furlong, A., Cartmel, F. (2007). *Young People And Social Change – new perspectives*. Second edition. Series editors: Alan Warde and Nick Crossley. Open University Press

Guneriusen, W. (2011). *Funksjonalisme og funksjonsforklaring i samfunnsvitenskapene og Individualisme og holisme*. I Balsvik, E., & Solli, S. M., (red), Introduksjon til samfunnsvitenskapene (side 156-195). Oslo: Universitetsforlaget

Hanson, M. D., & Chen, E. (2007). *Socioeconomic Status and Health Behaviors in Adolescence: A review of the literature*. Springer Science+Buisness Media, J Behav Med 30:263-285. DOI 10.1007/s10865-007-9098-3

Heggen, K., Jørgensen, G., Paulgaard, G. (2003). *De andre – ungdom, risikosoner og marginalisering*. Bergen: Fagbokforlaget

Järvinen, M. & Room, R. (red). (2007). *Youth drinking cultures: European experiences*. Aldershot. Ashgate

Krange, O. & Skogen, K. (2007). *Kodebok for den intellektuelle middelklassen*. Nytt Norsk Tidsskrift 03: 227-240. Hentet fra:

https://www.idunn.no/nnt/2007/03/kodebok_for_den_intellektuelle_middelklassen

Kwok, K. H. R & Yuan, S. N. V. (2016). *Parental socioeconomic status and binge drinking in adolescents: a systemativ review*. Addiction 25, Issue 8: 610-619. DOI: 10.1111/ajad.12461

Martinussen, W. (2008). *Samfunnsliv – innføring i sosiologiske tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget

Nordfjærn, T. & Brunborg, G. S. (2015). *Associations Between Human Values and Alcohol Consumption Among Norwegians in the Second Half of Life*. Pages 1284-1293. DOI: 10.3109/10826084.2014.998237

Norström, T. & Pape, H. (2012) *Associations between adolescent heavy drinking and problem drinking in early adulthood: Implications for prevention*. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 73 (4): 542-548. DOI: 10.15288/jsad.2012.73.542

Pape, H. (1996). *Tenåringsdrikking i utviklingspsykologisk perspektiv*. *Norsk Epidemiologi*, 6 (1), 85-90. Hentet fra: <http://www.ntnu.no/ojs/index.php/norepid/article/view/337/315>

Pape, H. & Storvoll, E. E. (2005). *"Foreldrelanging" og ungdomsfill*. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 5 (1), 51-70. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.

Hentet fra: <https://journals.hioa.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1129/997>

Pape, H. & Storvoll, E. E. (2006). *Tenåringers bruk av rusmidler som ikke finnes. En studie av falske positive*. Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift, 23(2-3), 97-111.

Hentet fra:

[http://www.nsh.se/PageFiles/9939/Tenåringers%20bruk%20av%20rusmidler%20som%20ikke%20finnes.%20En%20studie%20av%20falske%20positive.pdf](http://www.nsh.se/PageFiles/9939/Ten%C3%A5ringers%20bruk%20av%20rusmidler%20som%20ikke%20finnes.%20En%20studie%20av%20falske%20positive.pdf)

Pape, H., Norström, T., Rossow, I. (2017). *Adolescent drinking – a touch of social class?* Addiction volume 112, Issue 5, (792–800). DOI: 10.1111/add.13721

Pedersen, Willy. (2015a). *Bittersøtt - nye perspektiver på rus og rusmidler* (3. utg.).

Universitetsforlaget: Oslo

Pedersen, W. & Bakken, A. (2016). *Oslo-ungdommenes rusdelte by*. UiO – institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Hentet fra:

<http://www.sv.uio.no/iss/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2016/oslo-ungdommens-rusdelte-by.html> (hentet 8.05.17)

Pedersen, W. & Von Soest, T. (2013). *Socialisation to binge drinking: a population-based, longitudinal study with emphasis on parental influences*.

”Drug and Alcohol Dependence” Volume 133, Issue 2, Pages 587-592. DOI:

10.1016/j.drugalcdep.2013.07.028

Pedersen, W., Waal, H. (1996). *Rusmidler og veivalg*. Cappelen Akademisk Forlag AS

Pedersen, W., Bakken, A., Von Soest, T. (2015b). *Adolescents from affluent city districts drink more alcohol than others*. Addiction volume 110, Issue 10, Pages: 1595-1604.

DOI: 10.1111/add.13005

Robertson, I. E. (2016). *Beruselsens ambivalens: et durkheimsk perspektiv*. Rusfag 1/2016.

KoRus – Vest, Stavanger. Hentet fra: [http://www.korus-](http://www.korus-stavanger.no/artikkel1%20Inger%20E%20Robertson.pdf)

[stavanger.no/artikkel1%20Inger%20E%20Robertson.pdf](http://www.korus-stavanger.no/artikkel1%20Inger%20E%20Robertson.pdf) (hentet 8.05.17)

Rossow, I., Wigenstad, S., Buvik, K. (2017). *Hva vet vi om russ og rus?*. Folkehelseinstituttet. Hentet fra: <https://www.fhi.no/ml/alkohol/hva-vet-vi-om-russ-og-rus/> (hentet 11.05.17).

SIRC (Social Issues Research Centre). (1998). *Social and cultural aspects of drinking: a report to the European Commission*. England. Hentet fra: http://www.sirc.org/publik/drinking_contents.html

Skretting, A., Bye, E.K., Vedøy, T.F., Lund, K.E. (2016). *Rusmidler i Norge 2016*. Statistikk. ISBN (elektronisk). 978-82-8082-805-7, ISSN: 0802-2097. Hentet fra: https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/rusmidler_i_norge_2016.pdf

Storvoll, E.E., Rossow, I. & Pape, H. (2010) *Where do adolescents get drunk? A study of the importance of various drinking locations among Norwegian adolescents*. Nordic Studies on Alcohol and Drugs 27(3), 209-221.

Hentet fra: <http://www.nvcmail.org/PageFiles/4852/StorvollRossowPape.pdf>

Strand, B. & Steiro, A. (2003). *Alkoholbruk, inntekt og utdanning i Norge 1993-2000*.

Tidsskriftet: Den Norske Legeforening (Rapport, nr. 20) 123:2849-53

Hentet fra: <http://tidsskriftet.no/2003/10/originalartikkel/alkoholbruk-inntekt-og-utdanning-i-norge-1993-2000>

Søhoel, S. (2017). *Store forskjeller mellom øst og vest: Osloskolen som bruker mest penger på russefeiring*. Aftenposten.no. Hentet fra: <http://www.aftenposten.no/osloby/Store-forskjeller-mellom-ost-og-vest-Osloskolen-som-bruker-mest-penger-pa-russefeiring-620353b.html> (hentet 08.05.17).

Willis, P. (1977). *Learning to Labour – how working class kids get working class jobs*.

England: Ashgate Publishing Company

Wilken, L. (2008). *Pierre Bourdieu*. Tapir Akademisk Forlag: Trondheim

Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm AS

Øia, T. & Strandbu, Å. (2010). *15 åringer – hvem drikker?: En undersøkelse av tiendeklassinger i Oslo 2009*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA Rapport 1/10). ISBN 978-82-78-94341-0. ISSN 0808-5013